

I. 549. 860

Ф. А К І Н Ч Ы Ц.

**ПРАВАКАЦЫЯ БЕЛАРУСКАГА
НАРОДУ**

(ДА СПРАВЫ Б. СТАРШЫНІ ГРАМАДЫ
Б. ТАРАШКЕВІЧА).

Цана 40 гр.

В І Л Ь Н Я 1933

Друкарня У. Знамяроўскага, Домініканская 12.

Wileński Sierakowski Grodzkie
Egzemplarz obowiązkowy
Nakład 1 Egzempl. 500
Dnia 10/11 19. 33 r.

Biblioteka Narodowa
Warszawa

30001007942080

На балонцы 33 папраўце наступныя памылкі:

- 14 радок знізу. Надрукована: „бліжэй акрэсьляны“
Павінна быць: бліжэй не акрэсьлены.
5 „ „ Надрукована: „яна пабачыць“
Павінна быць: яны пабачаць.

* * *

Апошні працэс б. старшыні Грамады Бр. Тарашкевіча, які адбыўся ў Вільні ў канцы лістапада 1932 г., выклікаў зусім зразумелае зацікаўленьне.

Гэты працэс, на нашу думку, павінен быць у вачох нацыянальна-сьведамага беларускага грамадзянства канчальнаю кампрамітацыяю як самага Тарашкевіча, так і таго кірунку беларускай політычнай думкі, каторую ён рэпрэзэнтаваў.

Выявілася, між іншым, з поўнаю вачавіднасьцю —якую двузначную ролю ў нашым грамадзкім жыцьці адыгрываў той чалавек, каторага многія лічылі барацьбітам за беларускую нацыянальна-адраджэнскую ідэю, чалавекам, кіраваўшымся выключна сваімі ўласнымі, незалежнымі думкамі і ня здольным на якія—небудзь палітычныя авантуры.

Ягонаму слову верылі беларускія народныя масы і верылі яму тады, калі ён зусім выразна запэўніваў усіх, што Грамада зьяўляецца арганізацыяю самастойнаю, ня маючаю нічога супольнага з камуністычнаю партыяю...

Нават пасья апошняга ягонага суду, калі выкрыліся бяссумліўныя факты, устанаўліваючыя цесную ягоную сувязь з Камінтэрнам, многія з ліку тых, каторыя прывыклі муціць ваду ў грамадзкім жыцьці,—стараюцца і цяпер надаць некую туманную характэрыстыку ўсяму таму, што прарабляў гэты чалавек, ператварыўшыся ў звычайнае снарадзьдзе варожых да беларусаў сілаў.

„Беларускі Звон“ (б. „афіцыёз“ полёнофільскай групы Луцкевіча) заняў у гэтай справе найбольш выразную пазыцыю, пасунуўшыся ў абароне Тарашкевіча так далёка, што стараўся нават паставіць яго на „пье-

дэстал“ як „героя — мучаніка“, паўшага быццам ахвяраю камуністычнай партыі, якая „у машэнскі спосаб выкарыстала“ яго імя..

Шмат каму залежыць на тым, каб Тарашкевіч і далей карыстаўся апініяю ідэёўца — незалежніка, арганізацыйна нічога супольнага ня маючага з камуністамі, за каторым трэба ісьці ўсім тым, хто хоча дабра для Беларускага Народу. Толькі такі сэнс маюць усе тыя артыкулы, як віленскай камунізуючай прэсы, так і замежнай, прысьвечанай справе Тарашкевіча.

Зусім іншы выгляд яна мела-б тады, калі-б напрыклад, ён сам выразна і аткрыта заявіў, што зьяўляецца актыўным сябрам Камуністычнай партыі і ўсё тое, што рабіў за апошнія часы — рабіў у парадку „партыйнай дысцыпліны“.

Між іншым, падобнае становішча было-б з грамадзкага пункту гледжаньня куды больш прызваітым ад таго, каторае ён заняў падчас апошняга працэсу, поўнасьцю выявіўшы сваю Камуністычную ідэолёгію і адначасна выракаючыся таго, што лёгічна выплывала з гэтакі ідэолёгіі.

Зразумела што, аткрытае выяўленьне ўсіх закулісовых бакоў сваёй грамадзкай працы выклікала-б вялікую „рэвэляцыю“ сярод беларускага грамадзянства, яскрава даводзючы — якую запраўды маккіявэлявую палітыку могуць правадзіць камуністы на нашых землях.

Гэта вельмі добра разумеюць пратэктары і абаронцы Тарашкевіча і дзеля таго стараюцца ў даволі спрытны спосаб больш рэльефна размаляваць тую частку ягонаў працы, каторая павінна была насіць нацыянальна-беларускі характар і каторая ў апошнія часы, толькі прыкрывала сабою галоўнае, што ня вельмі выпадала-б па тактычным мярканьням высоўваць на дзеннае сьвятло.

Ня гледзючы на тую павуціну, катораю апуталі „добрыя людзі“ гэтую цікавую справу — беларускае грамадзянства павінна мець, нарэшце, свой „устабілізаваны“ на яе пагляд.

Нязьбітыя факты, каторых ніхто ня шукаў і не выдумоўваў, а каторыя як тое шыла з мяшка — пачалі самі вылазіць на грамадзкую глядзельню, на жаль,

павінны змусіць кожнага бесстароннага наглядальніка прыйсьці да перакананьня, што ад самага пачатку сваёй грамадаўскай кар'еры для Тарашкевіча „ідэалы сусьветнай камуністычнай рэвалюцыі стаялі вышэй ад нацыянальна-беларускіх ідэалаў“...

Каб палітычнае аблічча б. Старшыні Грамады і ягоных таварышоў, выехаўшых у Саветы, было больш зразумелым для шырэйшых колаў беларускага грамадзянства — патрэбным зьяўляецца даць хаця-ж бы кароценькі перагляд некаторых мамэнтаў з апошніх часоў ягонай палітычнай дзеяльнасьці.

Пара, нарэшце, пэўныя Рэчы назваць іх уласным іменем...

Прадвыбарныя адозвы. Новы арышт

Тое, што казалі сьведкі на працэсе Грамады даводзячы, што некаторыя з яе правадыраў, зьяўляюцца нічым іншым як звычайным снарадзьдзем у руках Комінтэрну, — зусім выразна выявілася нават для сцэптыкаў пасья таго, як Тарашкевіч выехаў у Бэрлін, а ягоныя таварышы Рак. Міхайлоўскі, Бурсэвіч і Мятла ў Саветы.

Апынуўшыся ў Бэрліне, Тарашкевіч пачынае вясьці там аткрытую камуністычную і процібеларускую акцыю, каторая прыняла асабліва яскравыя формы падчас апошніх выбараў у сойм і сэнат.

У гэтай акцыі ён цынічна скідае з сябе беларускія нацыянальныя шаты, каторымі прыкрываў сваё запраўднае камуністычнае аблічча і седзячы ў тамашніх кавярнях, пад дыктоўку савецкіх „польпрэдаў“ піша прадвыбарныя адозвы, маючыя адзінаю сваю мэтаю сарваць выбарную кампанію ўсіх беларускіх арганізацыяў, прыймаўшых у ёй удзел. Вось якога зьместу „маніфэсты“ да беларускага народу пісаліся чалавекам, каторага яшчэ й цяпер многія (у тым ліку і польскі „Przegląd Wileński“) стараюцца паказаць нам у постаці „беларускага Ганді“.

„Да работнікаў і сялян і ўсіх працоўных Заходняй Беларусі.

Таварышы работнікі і сяляне! Увага!...

Хто ня хоча правакатараў, пагромшчыкаў і ўзрыўшчыкаў беларускіх работніка-сялянскіх і нацыянальна-вызваленчых арганізацыяў, хто ня хоча фашыстоўскіх бандыцкіх нападаў на работніка-сялянскія інстытуты, падкопаў пад Т. Б. Ш. і руйнаваньня ўсіх бел. культурна-просьветных арганізацыяў, хто ня хоча саджаць у вострыя рэвалюцыйных работнікаў і сялян, рэвалюцыйную моладзь і рэвалюцыйных паслоў, хто ня хоча шпікоў, слугаў і памагараў польскага фашызму, хто ня хоча фашызаваньня беларускае школы, выкіданьня з бел. гімназіяў сыноў вясковай і гарадзкой беднаты і прышчапленьня вучнёўскай моладзі варожай да вызваленчага руху працоўных ідэолёгіі, хто ня хоча душыцеляў, катаў і грабароў бел. нац.-вызваленчага руху, хто ня хоча арганізатараў вайны супроць СССР і панявольеньня БССР, — той ніколі ня пойдзе на самагубства і ніколі ня будзе галасаваць за Беларускаю фашыстоўскаю... бандаю (Цэнтрасаюзу) № 22“.

У такіх прыблізна хварбах абрысаваў п. Тарашкевіч і ўсе іншыя беларускія сьпіскі і закончыў свой маніфэст так:

„Хто хоча рашуча і ўпарта змагацца за: зямлю без выкупу працоўным сялянам і сельска-гаспадарчым работнікам, за семігадзінны рабочы дзень, павялічэньне заробатнай платы, за звальненьне ад падаткаў работнікаў, сялянскае і гарадзкое беднаты і масаў серадняцтва.. той, галасуючы за ўняважнены раб.-сялянскі сьпісак „Змаганьне“, пойдзе пад сьцяг інтэрнацыянальнага антыфашыстоўскага рабоча-сялянскага блёку, які вядзе бязупынную барацьбу проці панаваньня капіталу і яго дыктатуры, — за работніка-сялянскі ўрад, які толькі і зможа даць і забясьпечыць поўнае соцыяльнае і нацыянальнае вызваленьне працоўных.

Далоў фашыстоўскія і сацыял-фашыстоўскія сьпіскі № 1, № 23, № 25, № 19, № 4, № 7.

Далоў беларускую фашыстоўскую банду: Луцкевічаў, Астроўскіх, Акінчыцаў, Крукоў. Каралёў, Міцкевічаў, Ярэмічаў, Рагуляў, кс. Станкевічаў, Клімовічаў, Стэповічаў, Юкневічаў і іх сьпіскі № 22, № 11, № 24. Няхай жыве работніка-сялянскае „Змаганьне“ усе галасы за ўняважнены сьпісак „Змаганьне“ № 8.

Няхай жыве работніцка-сялянскі ўрад!

Браніслаў Тарашкевіч б. старшыня
Грамады. —

Гэтакага роду адозваў, падпісаных Тарашкевічам, было выдадзена аграмадныя масы, каторыя вазамі развазіліся камуністамі падчас выбараў у 1930 годзе

Няма нічога дзіўнага, што яны зрабілі сваё і шмат прычыніліся да зрыву выбарнай акцыі беларусаў у выніку каторай мы не правялі сваімі ўласнымі сіламі ані воднага пасла ні ў Соім, ні ў Сэнат.

Тактыка камуністаў палягала на тым, каб нявыступаючы аткрыта самым, выкарыстаць імя б. старшыні стотысячнай Грамады.

Гэты правакатарскі манэўр, нажаль ім удаўся дзякуючы толькі поўнай дэзориентацыі нашага сялянства, змарнаваўшага свае галасы на ўняважнены сьпісак „Змаганцаў“ — і мы цяпер маем тое, да чаго імкнуліся камуністы разам з іншымі „Змагарамі“ за хаўтуры беларускай справы.

Чым інакш як сьведамай правакацыяй беларускага народу можна вытлумачыць заклік да галасаваньня за ўняважнены сьпісак „Змаганцаў“ №8?

Для кожнага, нават зусім не арыентуючага ў палітычных справах, зрабілася цяпер ясным, што падобная акцыя мела на мэце аслабленьне беларускага выбарнага фронту наагул, а што за гэтым ідзе далей — аслабленьне сілаў нацыянальна-сьведама — часткі беларускага грамадзянства, узмацненьне пазыцыі польскіх шовіністаў і пашырэнне сярод гушчаў беларускага народу анарха-бальшавіцкіх настрояў.

Фактычна так і сталася, дзякуючы правакацыі камуністаў, знайшоўшых для сябе паслухмянага выканаўцу гэтай выразнай проці беларускай акцыі.

Толькі злейшыя ворагі беларускага народу маглі зрабіць яму такую ўслугу, да якой прычыніўся гэты няўпыйны „барацьбіт“. Прадвыбарныя адозвы, аб якіх ідзе мова, маюць такі няпрызваіты і антыграмадзкі характар, што нават самому аўтару зрабілася за іх сорамна.

Тыя з прыцеляў Тарашкевіча, каторыя баранілі яго на апошнім працэсе даводзяць цяпер (як і даво-

дзілі раней што адозвы поўнасьцю сфалшованы камун-
партую.

Аб гэтай акалічнасьці найадпавядней было б зая-
віць самому п. Тарашкевічу, асабліва-ж выпадала
зрабіць гэта падчас выбараў, заняўшы выразнае стано-
вішча ў такой паважнай для беларусаў справе.

Гэтага якраз мы і ня бачым, бо задалёка ён за-
ангажаваўся ў акцыі камуністаў, вядучы з іхняга
ўпаважненьня барацьбу з усімі бяз вынятку нацыяналь-
нымі беларускімі групамі.

Зразумела, што ня зусім выпадала поўнасьцю
выпірацца аўторства гэтых адозваў і на судзе, а гэта
таму, што ў свой час ён публічна да іх прызнаўся
(гл. Савецкую Беларусь № 42 -- 1931г.) і з гэтай
прычыны яму заставалася толькі агранічыцца туман-
ным выкрутам заявіўшы, што не бярэ на сябе адказ-
насьці за рэдакцыю адозваў, абышоўшы моўчкі самы
факт іхняга выданьня з мэтаю ўзрыву беларускай
выбарнай акцыі.

Але сутнасьць справы, на нашу думку, палягае
не на тэхнічным выкананьні таго, на што сваячасна
была дадзена поўная згода.

Пасьля выданьня сваіх знамянітых адозваў Тара-
шкевіч вырушыў у Маскву, выбраўшы маршрут праз
польскі „калідор“, дзе на станцыі Тчэў быў арышто-
ваны камісарам паліцыі Скальскім, добра ведаўшым
такога нефартуннага падарожніка яшчэ з працэсу
„Грамады“.

Едучы пад чужым пашпартам ён меў пры сабе
больш 19 ці тысяч злотых (у далярах, марках, гульдэ-
нах і польскіх злотых). а ў куфэраках сьпіскі многіх
грамадзян з іх дакладнымі адрэсамі, каторых потым
у большасьці паарыштоўвалі ў розных кутках нашага
краю.

Так прыблізна выглядае няскладная гісторыя яго
апошняга арышту, быўшага вялікаю неспадзеўкаю ня
толькі для беларускага грамадзянства, але напэўна
і для тых людзей, у рукі каторых ён папаўся.

Акалічнасьці пры якіх адбыўся гэты арышт ма-
юць такі „спэцыфічны“ характар (асабліва гэтыя даля-

ры і гульдэны) што змусілі Тарашкевіча карыстацца падазронымі тлумачэньнямі і даводзіць, напрыклад, што грошы, быўшыя пры ім, паходзяць з некага Беларускага нацыянальнага фонду, пра каторы толькі ў першы раз нашае грамадзянства даведалася нешта канкрэтнае. Фонд гэты, паводле тлумачаньня Тарашкевіча, заложаны яшчэ да Грамады быў законсьпіраваным і зьяўляецца астаचाю грошаў скарбу Беларускае Народнае Рэспублікі, які перахаваўся за—граніцаю.

Знашоўся нават такі сьведка, як п. Р. Астроўскі, каторы ня толькі сцьвердзіў існаваньне гэтага фонду але й заявіў, што ў сваім часе ён сам быў у ліку тых, якія ім „кіравалі“.

Той-жа Астроўскі к заў на судзе, што фонд паўстаў у 1921 г., а ў 1927 годзе меў 12-13 тыс. даляраў.

Цікаўныя рэчы цікаўна і паслухаць... Яшчэ цікавей было-б даведацца больш падрабязна пра гэты законсьпіраваны ад беларускага грамадзянства „нацыянальны“ фонд, каторым „кіраваў“ некалісь такі мастак ад фінансовых спраў як пан Р. Астроўскі.

Перадусім, добра-б было ведаць-якою была ягоная першапачатковая сума, на якія мэты ён расходаваўся, якім чынам „Кіраўніцтва“ ім спачывала некі час у руках п. Астроўскага і чаму, нарэшце, апынуўшыся ў Тар шкевіча, ён вывозіўся ў Саветы?

Запраўды, некі дзіўны лёс гэтага самага законсьпіраванага „нацыянальнага“ фонду, які паўстаўшы няма ведама скуль, раптам раскансьпіраваўся, як толькі зацікаўленым асобам патрэбна было прыкрыць сваю камуністычную нагату нацыянальным фігавым лістком!..

Наагул трэба адцеміць, што падобнага роду фонды прынасілі некаторым меўшым з імі дачыненне, даволі значныя турботы.

Падчас працэсу Грамады шмат гутарак было напрыклад пра г. зв. жалезны фонд, арганізаваны па сламі шпяхам сталых месячных складак.

Быў некалісь і такі „фонд“, які „укралі“ нявыкрытыя злачынцы падчас падарожы нашага агульнашанаванага п. Луцкевіча. Цяпер на сцэну выплыў некі новы фонд, якому „кіраўніцтва“ дало ня зусім адпаведны назоў.

На вялікі жаль, справа з гэтым апошнім так званым „Беларускім Нацыянальным“ фондам, каторы апынуўся ў кішані Тарашкевіча, для агулу беларускага грамадзянства засталася даволі цёмнаю.

З усяго таго, што мы знаем пра яе для нас зусім ясна толькі адно (ні гледзючы на „рэвэляцыі“ п. Тарашкевіча і ягонага прыяцеля) што „нацыянальны“ фонд, выкрыты у б. старшыні Грамады, нічога супольнага з беларускаю нацыянальнаю справаю ня мае, што крыніцу яго трэба шукаць там, скуль бяруцца наагул розныя фонды, вызначаныя на камуністычную працу.

На рэшту пытанняў, якія павінны паўстаць у кожнага чалавека, адказ могуць даць толкі „утаямнічаныя“ адзінкі з ліку тых, каторыя кіруючы рознымі цёмнымі справамі вялі бойкі гандаль скураю Беларускага Народу.

„Заклік“

Апынуўшыся ў вастрозе б. старшыня Грамады не марнуе надарма часу і выяўляе свой публіцыстычны талент у пісаньні новых камуністычных „твораў“.

У лютым 1932 г. была выдадзена ў Вільні адозва пад назовам „Заклік“ каторая распаўсюджвалася камуністамі на нашых землях.

Пад адозвэю стаіць наступны, вельмі красамоўны подпіс: „Быўшыя грамадаўскія паслы — Б. Тарашкевіч (Горадзенская турма).
П. Волошын (Равічская турма).“

Гэтакі твор як „Заклік“ могуць пісаць толькі такія „стопрацэнтавыя“ камуністы, каторыя хацелі б зрабіць у Саветах асабістую кар’еру, у чым вельмі лёгка пераканацца, зазнаёміўшыся з ягоным зьместам.

Тут у нас голад, нэндза, цемра, безпрацоўе, а там за савецкім кардонам—запраўдны сацыялістычны рай.

„Растуць, разбудоўваюцца гарады, узьнікаюць

новыя фабрыкі—гіганты, гудзяць на палёх трактары, узгорваючы межы вускіх палосак, нішчучы адвечную бязхлебіцу і катаржную працу“...

„Там вольная (!) праца, бурны рост культурнага і гаспадарчага жыцця, рост дабрабыту працоўных мас.. там няма эксплёатацыі і прыгнячэння“.

У такіх прыблізна хварбах малюе „Заклік“ жыццё ў тых самых Саветах, дзе абадраныя і галодныя працоўныя масы ня ведаюць як пазбыцца кіраўніцтва пролетарыяту і ягонага „авангарду“ — камуністычнае партыі.

Мы добра ведаем, якая „вольная“ праца заведзе на ў савецкіх „калгасах“, дзе сяляне з пад бізуна камісараў і брыгадзіраў запраўды павялічваюць дабрабыт, але, на жаль, не працоўных масаў, як гаворыцца ў праклямацыі, — а толькі тых хто „ня сеець і ні жнець“, жывучы крывёю і потам прыдушанага народу.

У гісторыі Расеі ад пачатку яе існавання, нябыло здаецца яшчэ такога зьдзеку, які наглядаецца цяпер, асабліва ў адносінах да сялянства, ператворанага камуністычным урадам у масы галодных і безпраўных рабоў.

І гэта ўсё аўтары праклямацыі называюць вольнаю працаю...

Сколькі тут цынізму і фалшу!

Чытаючы гэтыя радкі, сорачна робіцца за Тарашкевіча, які вельмі добра ведае, што творыцца ў Саветах і які там запраўдны „дабрабыт“ сярод працоўных масаў.

Аб гэтай „вольнай працы“ і „дабрабыце“ ня пішуць нават савецкія газеты і зусім слушна гэта робяць, бо ў вачох савецкага чытача разважаньні на падобныя тэмы толькі кампрамітавалі-б тую газету, каторая-б іх зьмясьціла на сваіх шпальтах.

Дзеля гэтага там за шмат, звычайна, гаворыцца аб „прарывах“ і розных недахопах, каторыя тлумачацца падкопамі „клясавага ворага — кулака“ і зусім не ўспамінаецца пра той дабрабыт, каторым так захопліваюцца „быўшыя грамадаўскія паслы“.

Аўтары праклямацыі вельмі задаволены з куль-

турнага поступу БССР у нацыянальна-беларускім кірунку, але чамусьці яны не ўспамінаюць пра тое, што галоўныя тварцы і кіраўнікі гэтага поступу аб'яўлены камуністычным урадам праступнікамі, пасаджаны ў вастрогі і высланы на Салоўкі, а сам Старшыня Беларускай Акадэміі навук прафэсар Ігнатоўскі загінуў у лёхах Менскай „чэкі“ ад куляў Кагановіча.

Пятнаццаць гадоў пануе дыктатура камуністаў у калішняй Расеі і пятнаццаць гадоў льецца там кроў нявінных людзей.

Камуністы пастараліся зьнішчыць праўдзівых барацьбітаў за лепшую долю працоўных масаў абвесьціўшы ўсіх соцыялістаў контр-рэвалюцыянерамі.

Замест усяго лепшага і ідэявага, што імкнулася да перабудовы жыцця на больш справядлівых асновах — няма ведама адкуль вынырнула банда палітычных разбойнікаў, якая ў адпаведны спосаб арганізаваўшыся, захапіла ў свае рукі ўладу толькі для таго, каб ёю зладзейнічаць.

Афэрысты розных гатункаў і нацыянальнасьцяў, (са значнаю перавагаю жыдоў) політычныя браканыры крымінальныя злачынцы і зладзеі, з якімі нават Ленін ня ведаў што рабіць, калі маліў іх каб кралі тысячамі нават сотнямі тысячаў, але каб ня кралі мільёнамі, людзі бяз усякіх пераконаньняў і сумленьня, словам усякага роду грамадзкія шумавіны і лодыры, каторыя ў свой час умелі сьпяваць толькі „Божа Цара храни“, і па загаду начальства душылі ўсякія праявы нацыянальна-вызваленчага руху — будуюць цяпер „беларускі дом“, каторы так падабаецца п. Тэрэшкевічу.

Некалькі пакаленьняў шчырых народнікаў-рэвалюцыянераў клалі сваё жыццё на аўтар народнай справы, ня ведаючы таго, што ў аканчальным разрахунку над усімі вынікамі іхняе працы запануе ненясэрная і брудная пачвара, якая патопча ўсе моральныя вартасьці, зьніштожыўшы і тых людзей, якія іх будавалі.

З такімі парадкамі можна толькі вясьці рашучую барацьбу і яна ў Саветах вядзецца ўсімі, хто ня страціў яшчэ элемэтарнага пачуцьця грамадзкай справядлівасьці.

Тарашкевіч з Волошынам скаржацца ў сваёй пракл мацы, што ўжо некалькі гадоў як яны гібеюць у каменным мяшку.

А хто-ж гэтаму вінават?

Усім вядома, што частка грамадаўскіх правадыроў была звольнена прадтэрмінова яшчэ ў 1930 г. і першым вышаў з вастрогу ніхто іншы, як б. старшыня Грамады Б. Тарашкевіч, а ўжо за ім яшчэ некалькі чалавек, каторыя выкарыстаўшы сваё звальненне, уцяклі ў Саветы, не дачакаўшыся нават таго, пакуль звольняць рэшту засуджаных.

Зьвяртаючыся да б. грамадаўцаў і ставячы апошняе сваё прабыванне ў вастрозе Тарашкевіч з Волошынам гавораць: „Ваш наказ змагацца за вызваленне беларускага народу з пад фашыстоўскай акупацыі будзем непахістна выконваць аж да скону сваіх дзён“.

Што датычыць Волошына, дык той як ужо ведама нашаму грамадзянству, выехаў разам з іншымі камуністамі ў Саветы ў парадку абмену палітвязьнямі і хіба-ж адтуль будзе „непахістна выконваць“ тое, што абяцаў грамадаўцам. У каменным мяшку гібе пакульшто адзін толькі Тарашкевіч, каторы бяссумліўна хутка апыніцца там, дзе апынуліся ягоныя таварышы.

Як бы там ні было, ці забяруць Тарашкевіча ў Саветы, ці не — да ягоных слоў у „Закліку“ трэба зрабіць маленькую папраўку.

Рэч ў тым, што новы арышт Тарашкевіча ў лютым 1931 г. ні ў якой лучнасьці са справаю Грамады не стаіць.

Яго арыштавалі ў Тчэве пасля таго, як ён уцёк за граніцу і ехаў з Бэрліну ў Саветы, выконваючы такі загад, на каторы Грамада ніякага ўпаважнення яму не дала.

Тарашкевіч разам са сваімі таварышамі падпарадкаваліся дырэктывам камінтэрну, выехаўшы туды, куды наказваў гэты апошні і з таго момэнту мы лічым, што роля іх як грамадаўцаў закончана.

Сябры Грамады падзяліліся на дзьве часткі, адна на чале з Тарашкевічам сьлепа і бязкрытычна пад-

параткавалася камуністычным чыннікам, у значнай сваёй большасці нават фармальна перашоўшы ў камуністычную партыю, і другая, каторая парваўшы са сваімі камуністычнымі павадырамі, самастойна, без дапамогі маскоўскіх агентаў, шукае новых шляхоў, якія прывялі-б наш народ да нацыянальнага і сацыяльнага вызвалення.

Тарашкевіч са сваімі таварышамі яўна перашлі на камуністычны бок, зусім выразна выконваючы ўсе загады камуністычнай партыі і гэтым самым паставілі сябе паза межамі Грамады, як арганізацыі нацыянальна-радыкальнай, народна-сацыялістычнай, каторая па сваёй ідэалёгічнай сутнасці і складу сяброў нічога супольнага не павінна мець з камуністычна-пролетарскаю ідэалёгіяю. Толькі дзякуючы шахрайствам камуністаў і слабай палітычнай вырабленасці беларускага сялянства, а гэтым самым і аснаўной масы сяброў Грамады — магла здарыцца такая недарэчнасць, калі на чале гэтай тыповай сялянскай арганізацыі апынуліся камуністычныя правадыры.

Але тое, што было раней, — не паўторыцца цяпер...

І дзелі гэтага мы пэўны, што сучасныя „Заклікі“ камуністаў, хаця-бы яны і рабіліся вуснамі Тарашкевіча — ня будуць мець такога эфекту, на які спадзяюцца іхнія аўтары.

Пройдзе раўнадушна нашае грамадзянства і міма сыстэматычнае траўлі паасобных грамадзян, якія вельмі ня мілы камуністычнаму сэрцу і для якіх у камуністычным жаргоне няма іншага назву як „фашысты“, „служкі буржуазі“, „агенты дэфэнзывы“ і г.п., што з вялікаю прыемнасцю запазычае Б. Тарашкевіч і зьмяшчае ў сваіх „маніфэстах“.

Трэба аддаць справядлівасць, што мода на гэтакую дэмагогію ўжо прашла і нашае грамадзянства набыло здольнасць адпаведна яе расцэніваць, а з другога боку і тыя людзі, да каторых падобныя звароты адносяцца, — прывыклі ўжо не зьвартаць на іх увагі.

Толькі такімі жаргоннымі аргументамі могуць паслугоўвацца Тарашкевічы і Валашыны ў барацьбе са

сваімі праціўнікамі, бо іншых яны ня маюць і мець ня могуць.

Чытаючы розныя „заклікі“ збанкрутаваўшай часткі б. грамадаўскіх правадыраў і ператварыўшыхся ў шкадлівае снарадзьдзе нашых ворагаў — беларускія працоўныя масы павінны памятаць, што дэмагогі ўсякіх сортаў вельмі любяць нацягваць на сябе маску „абаронцаў працоўных і прыгнечаных“ „фаыштоўскімі“ ўрадамі.

Ускладае яе і Тарашкевіч, калі гаворыць аб эканамічным становішчы нашага сялянства, белым тэроры і іншых рэчах, на каторых можна васьці выгадліваю палітычную спэкуляцыю.

Аб гэтых рэчах усе палітычныя спэкулянты лічаць сваім абавязкам пісаць і гаварыць пры ўсякай да таго магчымасьці, спадзяючыся спосабам пераўвядзеньня недахопаў, якія назіраюцца ўва ўсіх сучасных дзяржавах, пацягнуць за сабою найменш культурную і палітычна нясьведамую частку грамадзянства.

Усё няшчасьце камуністаў палягае, на нашу думку, на тым, што ў Саветах яны паказалі сваю поўную няздольнасьць да пабудаваньня такога ладу, які адпавядаў-бы інтэрэсам працоўных масаў і наагул усёй людзкасьці.

Не зьяўляючыся абаронцамі сучаснага сацыяльна-эканамічнага ўкладу з усімі яго відавочнымі недахопамі — мы лічым, аднак, што не камуністам брацца за яго перэарганізацыю.

Камуністычная партыя сваімі шкоднымі мэтадамі дзеяльнасьці долькі ўстрымлівае ў нас нармальныя поступ сацыяльна-эканамічнага жыцьця, дэарганізуючы працоўных і зашчапляючы ім рэакцыйную па сваёй сутнасьці ідэолёгію камунізму-падзелу. Асаблівую шкоду гэтая партыя прынясла нашаму нацыянальна-адраджэнскаму руху, які застаўся справакаваны і замарожаны, дзякуючы няўпыйнай працы камуністаў, падшываючыся пад гэты рух у сваіх партыйных мэтах.

Нам цяпер дакладна ведама якімі вялікімі „прыяцелямі, беларускай справы зьяўляюцца савецкія камуністычныя ўлады.

І таму мы лічым, што кожны, хто становіцца ў сучасны момант на камуністычны бок, ці то будзе Тарашкевіч, Рак-Міхайлоўскі, ці хто іншы — фактычна зьяўляецца ворагам беларускага народу.

Сярэдзіны тут быць ня можа.

Былыя грамадаўцы, якія ўцяклі ў Саветы і дзе апынiцца Тарашкевіч, сядзяць на тым баку барыкады, памагаюць, як умеюць, ува ўсіх пачынаньнях камуністычнай ўлады, калі не актыўна, дык пасыўна — адным фактам прабываньня ў іх радок, а гэтым самым яны выступаюць супроць усяго працоўнага сялянства і супроць беларускага нацыяналі на вызваленчага руху.

Суд

28 лістапада 1932 г. у Вільні адбыўся новы суд над б. старшынёю Грамады, які засеў на лаве абзiнаваных на гэты раз побач з некалькімі камуністычнымі хлапчукамі, каторыя былі арыштаваны ў сувязі з апошняю, даволі дзiвачнаю прыгодаю пана Тарашкевіча, калі ў ягоных валізах былі выкрыты ня толькі даляры і гульдэны, але і сьпіскі ахвяраў чарговай камуністычнай правакацыі.

У параўнаньні з працэсам Грамады, калі Тарашкевіч, як старшыня гэнай арганізацыі, быў тады акружаны арэолам мучанiцтва за нацыянальна-адраджэнскую ідэю — апошні яго працэс меў з грамадзкага пункту гледжаньня некi пануры характар, не пазбаўлены, аднак, паасобных даволі камічных момэнтаў.

Перадусiм, некаторыя з ягоных прыцяцеляў пусьцілі такую чутку, быццам камуністы сумысьля справакавалі Тарашкевіча, каб другі раз пасадыць яго ў вастрог і ў гэты спосаб атрымаць магчымасьць вясцьцi далейшую спэкуляцыю яго іменем, як б. старшыня Грамады Гэтакая „тэорыя“, каторай трымаўся між іншым нябошчык „Беларускі Звон“ апiраецца на тым, што палiцыя была дакладна паведамлена, пра падарожу Тарашкевіча выбраўшагася ў паход праці ўсяго буржуазнага сьвету, і ехаўшага пад чужым пашпартам тран-

зытным цягніком, у каторым яго бяз лішніх турботаў арыштавалі ў Тчэве.

Нам здаецца, што падобная „тэорыя“ крыху грашыць шкадлівым сантымэнтам да цікавячай нас справы.

Спэцыяльнай мэты, каб пасадзіць Тарашкевіча ў вастрог, каму істы мець не маглі, бо каб гэта яны хацелі зрабіць, то ні ў якім выпадку не далі б на дарогу ажно 19 з пал. тыс. злотых, каторыя й былі пры ім канфіскаваны.

Камуністы грошы любяць самі і на вецяр іх ня пускаюць.

Уся гэтая справа маець зусім, як на нашы часы, нармальны характар.

Ужо з працэсу Грамады ўсяму агулу беларускага грамадзянства ведама, што камуністычная партыя аж кішыць ад розных афэрыстаў і правакатараў, каторыя служаць на два фронты.

Варта толькі прыпомніць ролю у нашым грамадзкім жыцці цэлага роду „выдатных“ адзінак, каторыя будучы сябрамі К.П.З.Б. — сыстэматычна правакавалі грамадаўскі рух... Падчас арышту Тарашкевіча ў Тчэве здарылася тое самае, што й можна было прадбачыць: арганізацыя, выпрвіўшая яго ў „паход“ мела ў сваіх радох звычайных правакатараў, каторыя выдалі яго ў рукі пліцыі.

Так як робяць з кожным, хто найбольш ім падабаецца.

Здавалася б, што чалавек, прайшоўшы грамадаўскую школу, павінен быў нарэшце пераканацца, што г. зв. К.П.З.Б. зьяўляецца нічым іншым, як шайкаю правакатараў, (пераважна жыдоў) каторую трэба ня толькі амінаць, але вясці з ёю рашучую барацьбу.

Ня гледзюаы на ўсё, Тарашкевіч ня мог пакінуць сваіх старых прывычак і далей вёў супрацоўніцтва з тымі, хто ў другі раз пасадзіў яго на лаву абвінавачаных.

На судзе, паводле газетных справаздачаў, б. Старшыня Грамады трымаўся даволі „геройскі“, але мы думаем, каб ён быў перакананы ў неапходнасці адбыць на гэты раз поўнасьцю ўсю тую кару, якую адмерыў

яму суд — дык гэты гэраізм быў-бы куды меншым. Прыймаючы, старым звычайем, позу нацыяналь ага героя, якая ніяк не вязалася са зьместам ягонай апошняй справы, ён спадзяваўся, што доўга у вастрозе сядзець ня будзе, а паедзе туды, куды ўжо выехалі ягоныя таварышы — Гаўрылік, Валошын, Эпштэйн, Фрышман і цэлы рад іншых патэнтаваных камуністаў.

Тыя таксама, выступаючы на судзе са сваімі занадта „баявымі“ прамовамі мелі на ўвазе ня нас грэшных, але выключна слухачоў з-за савецкага кардону, перад каторымі хацелі выслужыцца.

Тарашкевічу залежала, перадусім, каб выявіць чыстату сваіх камуністычных паглядаў, якая ні ў кога ня выклікала-б больш ніякага сумліву.

Дзеля гэтага ён казаў прыблізна тое самае, што мы знаходзім у праклямацыі „Заклік“, даводзячы, што галоўная мэта ягонай акцыі — сацыяльнае і нацыянальнае вызваленьне Беларускага народу — яго працоўных рабоча-сялянскіх масаў „іх палітычна-нацыянальнае самаазначэньне — гэта далейшая справа іх уласнае вольнае волі“.

У сваёй занадта доўгай прамове, каторую церпяліва слухалі судзьдзі, пракурор і публіка, Тарашкевіч вельмі прыгожа даводзіў — як добра жывецца ў Саветах і што толькі там ён бачыць сваю бацькаўшчыну, дзе камуністы будуць „Беларускі Дом“.

Словам прамова яго ня толькі была „гэраічнаю“, але зьяўлялася найлепшаю рэкламаю для краіны прымусу, і гэта тым болей, што апінія аб ёй была дадзена такім „незалежным“ чалавекам і „ідэёўцам“ як п. Тарашкевіч.

З гэтакаю апініяю аб савецкіх парадках запраўды прышлося-б лічыцца, каб ня тая дасадная акалічнасьць, што ў кішані „ідэёўца“ выкрыта 16 з пал. тыс. злотых яўна маскоўскага паходжаньня, Варта заўважыць, што грошаў гэтых, як выявілася на судзе, прашло праз рукі Тарашкевіча (у параўнаўча кароткі час) да 80 тыс. злотых, пра каторыя ягоныя сьведкі і прыяцелі даводзілі, быццам яны паходзяць з „Беларускага нацыянальнага Фонду“...

Даволі неспадзяванай для нас акалічнасьцю зьяў-

ляецца тлумачэньне Тарашкевіча і пра тое, што звальненьне яго з вастрогу летам 1930 г. было зроблена без ягонае згоды.

Тлумачэньне, вызначанае таксама не для нас...

Усяму беларускаму грамадзянству ведама, што прадтэрміновае звальненьне Тарашкевіча наступіла пасля таго, як ён даў каму трэба зусім выразную на гэта згоду праз сваяго „мужа даверу“ і асабістага прыяцеля Астроўскага.

Фактычна, іншага стану рэчаў і быць не магло, бяручы пад увагу акалічнасьці гэтай справы.

Хто-б мог пачынаць крокі ў кірунку прадтэрміновага звальнення сяброў Грамады, не заручыўшыся на гэта згодаю з боку галоўнага прадстаўніка засуджанай арганізацыі: Калі-б гэтай згоды ня было, дык Тарашкевіч мог запратэставаць ня перад выпускаўшым яго з вастрогу „дазорцам“, на што ён адважыўся падчас сваяго звальнення, а ў іншы, больш яскравы і выразны спосаб, чаму ня прыходзіцца вучыць чалавека маючага такія вялікія здольнасьці да пісьня розных камуністычных пашквіляў і „Заклікаў“.

Агульнаведамым, нарэшце, фактам зьяўляецца тая акалічнасьць, што да Тарашкевіча (не задоўга перад ягоным звальненьнем) прыходзілі ў вастрог на пачаньне ня толькі Астроўскі і Янка Станкевіч, але і некаторыя ўплывовыя прадстаўнікі польскага грамадзянства, браўшыя ўдзел у акцыі па ліквідацыі справы Грамады. Адным словам, няма сумліву ў тым, што калі-б Тарашкевіч рашуча запратэставаў проці падобнага роду крокаў — ніхто з грамадаўцаў прадчасна звольнены ня быў-бы.

З пункту гледжанья тае зусім выразнае пазыцыі, каторую заняў Тарашкевіч у беларускім грамадзім жыцьці, — яму трохі „не да твары“ была вельмі двузначная роля, адыграная ім у гэтай справе.

На такую акалічнасьць, бязумоўна, не маглі не звярнуць увагі там, дзе перахоўваўся г. зв. „Беларускі Нацыянальны Фонд“, і можна быць пэўным, што ён мусіў „gesto się włómaczyć“ перад тымі дабрадзеямі, каторыя выправілі яго раней у Бэрлін, а потым у Маскву.

Калі-б, запраўды, вэрсыя, якую падтрымліваюць ягоня віленскія прыяцелі, была правільнаю — гэта значыць, што камуністы выправілі яго ў падарожжы з выключнаю мэтаю зрабіць яму прыпынак у Тчэве, а поўым у Горадзенскім і Віленскім вастрогах—дык толькі іба-ж дзеля таго, каб седзючы там ён „паправіўся“ загладзіў свае ўгадовыя грахі.. Як бачым — перасялка ў Тчэве пашла на карысьць, доказам чаго зьяўляюцца ягоня камуністычныя „Заклікі“ і прамова на судзе...

Але затое ў апініі нацыянальна-думаючага беларускага грамадзянства ён выявіўся ў абліччы звычайнага агента камінтэрну, якія цэлымі натоўпамі разязжджаюць па ўсім сьвеце з чужымі пашпартамі, развозючы ў сваіх валізах „нацыянальныя“ фонды.

Дзіўным для нас зьяўляецца тлумачэньне Тарашкевіча, што чалавек, ехаўшы з фалшывым пашпартам яўна выконваючы даручэньне камінтэрну, — ня быў сябрам камуністычнай партыі, а галоўнае — ня меў з ёю ніякай арганізацыйнай сувязі.

Гэтакую акалічнасьць яшчэ можна было даводзіць на працэсе Грамады, асабліва пасья забойства галоўнага сьведкі Гурына, але цяпер напіраць на гэта па меншай меры было вялікаю сьмеласьцю.

Такога роду аргумэнтацыя падобна да зьдзеку над „буржуазным правам“ і судом, як з боку абвінавачанага і яго „даставернага“ сьведкі, так і з боку адвакатаў, яўна ў сваім абаронным натхненьні грашыўшых проці элемэтарнага закону лёгікі.

Пасья таго, як было ўстаноўлена, што Тарашкевіч браў удзел у камуністычнай канфэрэнцыі ў Гданьску — адвакаты стараліся давесьці, што з пункту гледжанья праўнага, нават калі-б ён быў партыйным камуністам у Гданьску — дык гэта яшчэ ня значыць, што яго можна судзіць у Польшчы за прыналежнасьць да камуністычнай партыі.

У Саветах зусім слушна назвалі-б такую, за перапрашэньнем, аргумэнтацыю—злосным „очковірательствам“ і пасадзілі-б паноў адвакатаў разам з падоб-

нымі сьведкамі на лаву абвінавачаных побач з Тарашкевічам.

Нават з гэтага самага, як яны кажуць „праўнага“ пункту гледжаньня — паны адважаты „паролі чапуху“, бо ўсім добра вядома, што кам. партыя зьяўляецца партыяю інтэрнацыянальнаю і той, хто належыць да яе, напрыклад, у Гданьску — мусіць належыць усюды, і нават на „Лукішках“, калі-б толкі там паказаўся.

Наагул трэба сказаць, што ў сучасных адвакатаў, асабліва калі ім добра заплаціць, можа нахадзіць вялікае натхненьне і яны здольны тады перарабіць сланя ў муху...

Падчас свайго апошняга працэсу прамова Тарашкевіча цягнулася каля 3 гадзін, каторых хапіла на тое, каб ён зусім выразна ўсьпеў выявіць свой камуністычны сьветагляд і яшчэ раз давясці, што некаторыя сьведкі, успамінаўшыя пра ягонае супрацоўніцтва з камуністамі, казалі праўду.

Наагул, сваімі чынамі, асабліва за апошнія часы, ён даў шмат козыраў у рукі тых, каторыя вельмі ахвотна стараюцца злучыць беларускі нацыянальна-адраджэнскі рух з камунізмам.

Ужо за гэта адно беларускае грамадзянства павінна быць вельмі ўдзячна таму чалавеку, каторы прыкрываючыся нацыянальнымі шатамі, капаў разам са сваімі таварышамі магілу для беларускай справы ў Польшчы. У сваёй прамове, зацікавіўшай ня толькі беларускую, але і польскую грамадзкую апінію, гэты „нацыянальны“, герой выразна выказаў, што найлепшым грамадзкім і палітычным ладам лічыць той, які пануе цяпер у Саветах у постаці дыктатуры камуністычнай партыі.

Гэтым, фактычна, сказана ўсё..:

Але для Тарашкевіча такога прызнаньня было мало.

Ён, як ўсе „прававерныя“ камуністы навейшай, сталінаўскай даты, асудзіў разам дзеяльнасьць тых, каторых абвінавачываюць у Менску ў нацыянал-дэмактатызме, а тым самым, пастараўся заасэкураваць сябе ад усякага падазрэньня ў падобнага роду „ерэсі“, добра ведаючы, як ня любяць яе савецкія камуністы.

Прызнаўшы, гэтакім чынам, дзеяльнасьць менскіх катаў з Г.П.У. замучыўшых праф. Ігнатоўскага, паса-

дзіўшых у вастрогі беларускіх дзеячоў і папоўніўшых тысячы іншых праступленьняў—правільнаю, — Тарашкевіч даў ім палітычную і маральную паддзержку.

Калі-б б. Старшыня Грамады ня быў арганізацыяй на зьвязаны з камуністычнаю партыяю, а застаўся таксабе камунізуючым „верхаглядам“, за якога ўважаўся ў беларускім грамадзянстве—ён мусіў-бы, як чалавек культурны, з аднаго пачуцьця агіды перад крывавым тэррорам, публічна забраць голас у такой паважнай справе, каб гэты пратэст пачуў увесь беларускі народ.

І ў той час, калі ўсё нацыянальна-сьведамае беларускае грамадзянства ўжо даўно выказала зваё запраўднае абурэньне проці таго, што тварылася і творыцца за савецкім кардонам—наш „нацыянальны герой“ цынічна прызнае дзеяльнасьць менскіх чэкістаў правільнаю...

Ці-ж адно гэта не зьяўляецца найлепшым доказам таго, што Тарашкевіч ні па сваёй „ідэолёгічнай сутнасьці“ ні па сваёй партыйнай прыналежнасьці, нічым не адрозьніваецца ад тых „таварышоў“ каторыя душаць беларускі народ у Саветах.

Сваімі апошнімі выступленьнямі ён давёў—якія глыбокія выкрутасы і закамаркі мае душа кожнага чалавека і якую колькасьць няшчырасьці яна можа ў сабе зьмасьціць...

Зразумела, што стаўшы на чыста камуністычную „плятформу“ Тарашкевіч мусіў трымацца яе і далей.

Таму ня прыходзіцца дзівіцца, што ён выхваляў савецкі прыгон як найлепшую форму сельскай гаспадаркі і даводзіў, што ў Саветах вельмі добра жывецца ўсім працоўным.

Словам, і ў гэтай галіне ён казаў тое, што толькі можа сказаць кожны „przeciętny“ сябра камуністычнай партыі, які моцна трымаецца гэнэральнай лініі „таварыша Сталіна“.

Нічога цікавага для нас і новага ён не сказаў, тым больш, што ўсё гэта гаварылася выключна на экспарт,..

Менскія газеты і тыя шкумаціны, накшталт „Барацьбы“, якія выдаюцца коштам „беларускага нацыянальнага“ фонду—залічылі яго да нацыянальных бела-

рускіх герояў і мучанікоў за ідэю, але, здаецца, мала каго ў гэтым пераканалі.

Задалёка пасунуўся Тарашкевіч у „адраджэнскім“ кірунку, пераблутаўшы нацыянальны беларускі ідэал з камуністычнаю дыктатураю.

Суд, адбыўшыся ў гэтай справе, сказаў сваё апошняе слова, налажыўшы на яго кару ў 8 гадоў цяжкага вастрогу, каторая была зацьверджана Апэляцыйным судом 24 лютага 1933 г. Мовы няма, што гэтая кара вельмі цяжкая.

Але для Тарашкевіча такою страшнаю яна ня будзе, бо пасядзеўшы нейкі час, ён можа выехаць туды, дзе яго спаткаюць, як чырвонага героя і змагара за ідэалы сусьветнай рэвалюцыі, даўшы адпаведную нага-роду, на якую ён выслужыўся перад камінтэрнам.

Куды цяжэйшаю караю будуць тыя доўгія годы катаржнай турмы, каторыя былі вымераны Віленскім судом для Рэшатава і іншых хлапчукоў, стаўшых чар-гаваю ахвяраю камуністаў.

Гэтых людзей ні Акружны, ні Апэляцыйны суд не пашкадаваў, але нам іх шкада, — шкада за тое, што лепшыя годы свайго жыцця яны змарнуюць з прычыны сваёй нясьведамасьці і наўнай веры ў тое, на чым спэкулююць цяпер нясумленныя людзі.

Хто яго бароніць?

У той час як амаль усё беларускае грамадзянства заняло ў справе Тарашкевіча некую „вычаківаючую“ пазыцыю, баючыся, як відаць, выказаць сваю ўласную думку, камуністычныя „сфэры“ не марнуюць надарэмна часу і разьвілі шалёную агітацыю.

Нам дакладна няведама, чаму гэта арганізаваная частка беларускага грамадзянства выяўляе пасыўнасьць у такім пытаньні, адносна каторага кожны павінен даць сабе выразны адказ — „з ім, ці проці яго“ — гэта значыць: „спачуваю ягонай праграме, ці пагадзіцца з ёю не магу“.

М гчыма, што гэтакія акалічнасьць тлумачыцца

дыплёматычнымі меркаваньнямі, галоўным чынам страхам „скампрамітаваньня перад масамі“...

Як бы там ні было, ідэолёгічны разгард'яш у нашым грамадзкім жыцьці дайшоў да такой высокай ступёні, што нават беларускія полёнафілы Луцкевіча—Астроўскакае фармацыі стараліся апраўдываць дзеяльнасьць Тарашкевіча. Ці гэта былі з іх боку праявы камунізму рамантызму, ці асабістага сантымэнту да Тарашкевіча, ці звычайная палітычная спэкуляцыя, маючая некія ўкрытыя, бліжэй не акрэсьленыя мэты—сказаць трудна.

Наймацнейшы голас у абароне б. старшыні Грамады, як і трэба было спадзявацца, забралі „афіцыйныя“ камуністы і зразумела, што сваёю абаронаю, асабліва яе спосабамі, топяць яго аканчальна ў апініі нацыянальна-сьведамага беларускага грамадзянства. Па сутнасьці справы асоба Тарашкевіча, як такога, павінна адысьці на задні плян, бо нічога надзвычайнага з сябе яна ня выяўляе.

Акалічнасьці злажыліся так, што ён высунуўся на чало грамадоўскага руху, і цяпер тую каламесу, каторая паднялася каля ягонай асобы, трэба разглядаць як звычайную камуністычную акцыю, маючую на мэце ажыўленьне псэўда-нацыянальнага камунізму руху сярод беларусаў.

Іхная акцыя ў гэтакім „нацыянальным“ кірунку толькі лішні раз даводзіць—якая ідэолёгічная і тактычная блізасьць існуе паміж тымі „хто“ бароніць і „каго“ бароняць...

Спроба ажыўленьня грамадаўскіх н строяў і скіраваньне іх на выразна „рэвалюцыйны“ камуністычны шлях—абстаўлена камуністамі вельмі хітра і пакуль што даволі памысна.

У кастрычніку 1932 г., у Берліне пачала выходзіць газэта „Барцьба“, каторую выдаўцы (як відаць—па „тактычным“ меркаваньням) рассылалі з Францыі.

З першага нумару газэта зусім выразна выяўляе сваё „нацыянальнае“ аблічча запэўніваючы, што яна будзе стаяць „на шляху беспашчаднай безкампраміскай нацыянальнай барацьбы“... адначасна выкрываючы „перад беларускімі масамі як у краі так, і на

эміграцыі сапраўднае аблічча павадыроў беларускае буржуазіі“...

Самарэкліа такога роду, што змушае нас крыху бліжэй прыглядзецца да той беспашчаднай і бескампрамісвай, а галоўнае „нацыянальнай“ барацьбы, якую маюць павесьці новыя кадры барацьбітаў, узяўшых пад сваю высокую апеку беларускі народ.

Бадай ці варта разглядаць на гэным мейсцы змест тых бязграмадных і вульгарна-дэмагогічных артыкулаў, якія там знаходзяцца і якія нічым не адрозніваюцца ад звычайных камуністычных праклямацьяў: тое самае выхваленне С.С.С.Р. гармідар з прычыны падгатоўкі да нападу на гэты пролетарскі рай і г. п. добра знанья нам рэчы. На ўвагу заслугоўвае толькі тое, што зьяўляецца фактычна квінт — эсэнцыяй вышэйшых нумароў гэтай часопісі і на чым камуністы вядуць чарговую палітычную спэкуляцыю — гэта апошняя справа Тарашкевіча і Грамада.

У першым нумары „Барацьбы“ зьмешчаны спэцыяльны артыкул, прысьвечаны „гэроіскім“ чынам б. старшыні Грамады разам з ягоным партрэтам. У наступным нумары таксама знаходзім „апотэозу“ нацыянальнага барацьбіты з адпаведнымі лэзунгамі, надрукаванымі мэтровымі літарамі: „Вырвем Тарашкевіча з крывавых лап акупанта!“, а ў іншым мейсцы: „Звольніці с. Тарашкевіча“. Ясна для нас, што пачынаецца новая эра „нацыянальна-вызваленчай“ барацьбы пад кіраўніцтвам таго-ж самага Камінтэрну, каторы маючы ў сваім распараджэньні розныя нацыянальныя фонды адчувае часам недахоп адпаведнай маркі нацыянальных герояў.

У артыкуле „Шляхам Грамады“ (Барацьба № 2 1932 г. між іншым чытаем:

„Пераможны грамадаўскі рух падарваў уплывы беларускіх буржуазна—кулацкіх (?) партый у масах і тым самым расчысьціў шлях да рэвалюцыйнай барацьбы“...

На жаль „Барацьба“ на гэты раз кажа праўду, бо ўсе іншыя кірункі беларускай палітычнай думкі (і ня толькі „буржуазныя“ і „кулацкія“), акрамя камуністычнага, значна аслабелі, дзякуючы няўпыйнай пра-

цы такіх герояў як Тарашкевіч і таму вярхоўнаму кіраўніцтву грамадаўскім рухам, якое спачывала ў руках Луцкевіча і Ваявудзкага.

Гэтыя людзі энэргічна і салідарна расчышчалі шляхі да збальшавізаньня нашых масаў з яўным ушчэрбам іхняй нацыянальнай і агульна — грамадзкай сьведамасьці.

У свой час, як нам вядома, розныя камуністычнай маркі змагары, барацьбіты і нацыянальныя героі, прарочачы хуткую „перамену“, толькі і займаліся тым-што разбуралі слабенькія і без таго беларускія арганізацыі і партыі, уважаючы іх за фашыстоўскія і буржуазна-кулацкія.

Ашуківалі народ раней, стараюцца ашукаць і цяпер.

Зноў, як некалісь, мы чуем, на гэты раз са шпальтаў „Барацьбы“ старыя прароцтвы камуністаў пра „збліжэньне вызваленьня“ і пра „збліжэньне часу зьдзейсьненьня лёзунгаў Грамады і змаганьня“...

Якая, фактычна, мэта падобнага абману, каторы распаўсюджываецца камуністамі праз розныя „нацыянальныя“ выданьні?

А выключна тая, каб і далей трымаць народ у вычаківаючым напружаньні, якое карысна толькі для іх і якое так фатальна адбываецца на нацыяна-культурнай і гаспадарчай працы беларускага грамадзянства. Адзіным сродкам проці падобнай камуністычнай інтрыгі было-б ўзмацненьне з нашага боку беларускай культурна-нацыянальнай і грамадзкай працы, чаму на перашкодзе стаіць, на жаль, незразуменьне гэтай справы шовіністычна настроенымі коламі польскага грамадзянства, не страціўшымі яшчэ надзеі на апалчаныя нашага народу.

Стараючыся за ўсялякую цану ператварыць Тарашкевіча ў нацыянальнага героя — ашукваюць нават у драбніцах, але спатыкаюцца тут з дасаднаю для сябе акалічнасьцю, бо гэты „герой“ адгуляў, як ведама, вельмі не геройскую ролю ў справе званьненьня гра-

мадаўцаў з вастрогу, якое адбылося ў 1930 годзе.

І таму „Барацьба“ змушана тлумачыцца нам, быццам маем тут дачыненне са звычайнаю правакацыяю і даводзіць, што тыя, ад каго залежала іхняе звальненне, перарываюць кару Тарашкевіча, маючы надзею гэтакім чынам калі не здабыць яго для „нацыянальна-фашыстоўскага лагера, то хаця аслабіць яго актыўнасць на шляху нацыянальна-вызваленчай барацьбы і падарваць яго аўтарытэт. Але і на гэты раз правакацыя не ўдалася. Тарашкевіч адразу зразумеў гэту правакацыю і гостра запратэставаў проці яе. Выйсці з турмы змусілі яго сілаю“.

Гэтакім чынам тая „камэдыйка для прастачкоў“, каторую адгуляў Тарашкевіч перад вастрожным старошам, ператвараецца на нашых вачах у вельмі геройскі пратэст... Нам здаецца, што пасля візытаў да Тарашкевіча такіх асобаў як Астроўскі і Ко, візытаў, якія адбываліся ў Вільні на Лукішках (студзень люты 1930 г.) ягоны „пратэст“ меў не такі ўжо героічны выгляд, як-бы таго хацелася некаторым.

Нічым іншым як сьведамым ашуканствам мы лічым выхвальваньне падобных учынкаў Тарашкевіча, даўшага праз сваіх прыяцеляў поўную згоду на звальненне часткі грамадаўцаў, а ў першую чаргу на сваё асабістае.

Сумліўна, каб у такі „дыплёматычны“ спосаб паступалі запраўдныя грамадзкія дзеячы...

Для нас зусім зразумела чаму гэта камуністы так старанна вышукваюць нацыянальных герояў сярод сваіх людзей, але для нас дзіўна тое — чаму гэта да сённяшняга дня многія з беларускага грамадзянства дакладна яшчэ не ўяўляюць сабе гэтай прымітыўнай бальшавіцкай правакацыі.

Запраўды-ж, так „дурачыць“ беларусаў, як гэта робяць у нас агенты камінтэрну—рэдка дзе ім удаецца.

Тарашкевіч разам са сваімі таварышамі зьяўляецца за апошнія годы запраўдным няшчасьцем для беларускага народу, такім самым, якім быў у свой час „радыкал“ і „незалежнік“ А. Луцкевіч пакуль аканчальна не адыйшоў „на эмерытуру“.

Для беларускага нацыянальнага руху дрэнна ўжо

тое, што ён сваёю популярнасьцю, якую здабыў за часоў Грамады, сьведама вядзе яўна-камуністычную працу, прыкрываючы яе нац. — вызваленчаю фразалёгіяю.

Разважаньні гэтага „змагара“ прыблізна такія: пры існуючым грамадзкім і палітычным ладзе ў Полшчы ня можа быць вырашана як беларускае пытаньне, так і ўсе іншыя—зямельнае, рабочае і г. д.

Адсюль вывад—павінна паўстаць рабоча-сялянская ўлада і самавызначэньне беларускага народу „аж да адарваньня“. Вельмі прыгожа.

А што-ж будзе далей?

Няўжо-ж Тарашкевіч думае, што апынуўшыся на чале такога „рабоча-сялянскага“ ўраду яму далася б стварыць некі палітычны арганізм, які-б жыў самастойна і быў-бы нечым пасярэднім паміж буржуазным і савецка-камуністычным?

Аб гэтым ён не гаворыць і гаварыць ня думае.

Ясна для нас, што палітычным ідэалам Тарашкевіча зьяўляецца прылучэньне Заходняй Беларусі да Ўсходняй Савецкай і гэтым самым ператварэньне беларускіх земляў у краіну прымусу і чырвонага тэрору.

Гэты „акадэмік“ павінен нарэшце ўяўляць сабе як гэта выглядала-б практычна, калі-б і ў нас пачалі працаваць „чрэзвычайкі“, калгасы, камісары з наганамі, а на рынках зьявіліся-б бульбяныя лупіны і г. п. рэчы.

Усё гэта ён дасканальна разумее, як здае справу і з таго, што робіць цяпер, каб толькі прысьпяшыць крыху спазьніўшуюся сусьветную рэвалюцыю.

Няўжо-ж ён верыць у тое, што калі-б і мы дачакаліся нарэшце савецка-калгаснага ці, як ён кажа, рабоча-сялянскага ладу, большасьці людзей было-б вельмі добра, а заразам зьдзейсьніліся-б і беларускія нацыянальныя ідэалы?

Уся бяда ў тым, што ў гэта ён ня верыць, як ня вераць у сацыялізм (хаця ім і прыкрываюцца) тыя тварцы „новага жыцьця“, якія праліваюць кроў непавінных людзей, заганыюць у прыгон савецкіх сялян, развозяць награвленыя каштоўнасьці і як той савецкі

дыплёмат Красін,—абдараюць імі сваіх каханак. (Прыпомнім сабе кракаўскі працэс Цюнкевічовай у 1933 г.—каханкі Красіна, якая выявіла на судзе — скуль у яе ўзяліся мільённай вартасьці каштоўнасьці.)

Тарашкевіч ніколі сацыялістам ня быў.

Яго „сацыяльны“ нахіл (пасля эпохі полёнафільства і палітычнай дружбы з Ваявудзкімі) пачаўся адразу з супрацоўніцтва з камуністамі ў чыста практычным напрамку і гэтае супрацоўніцтва ўкладалася неяк так, што вязала яго заўсёды з рознымі „фондамі“ вельмі цёмнага паходжаньня.

Легенда аб ягонай ідэёвасьці і нацыянальным гэраізме павінна закончыцца назаўсёды...

Што Тарашкевіча бароняць ягоныя палітычныя прыяцелі і „ідэёвыя кіраўнікі“—у гэтым няма для нас нічога дзіўнага і незразумелага.

Але дзіўнаю для нас зьяляецца тая акалічнасьць, што з гэтаю абаронаю мы спатыкаемся на шпальтах польскай прэсы, каторая ўважаючы сябе за „дэмакратычную“ павінна была б асуджваць, ня толькі яўныя камуністычныя акцыі, але і такія, каторыя па тактычным меркаваньням сваю ўнутраную камуністычную сутнасьць прыкрываюць нацыянальна-вызваленчымі лёзунгамі.

На нашу думку розьніца паміж рэдактарам камуністычнай „Барацьбы“ і п. Тарашкевічам палягае толькі на тым, што ў першым выпадку мы маем дачыненне з некім паўпісьменным савецкім „выдвіжэнцам“ у той час як Тарашкевіч зьяўляецца савецкім акадэмікам (сябрам Менскай Акадэміі Навук). Але розьніца гэта чыста вонкавая, бо ідэолёгічная сутнасьць у абодвух аднолькавая—і тут і там маем выразную ступрацэнтую „гэнэральную лінію таварыша Сталіна“... Нам выдаецца, што баронячы б. старшыню Грамады ў апошняй ягонай справе пасля выяўленьня такіх фактаў, каторых проста немагчыма ўціснуць у рамкі запраўднай нацыянальна-вызваленчай ідэолёгіі—польскія публіцысты робяць вялікую памылку. Некаторыя іх аргумэнты такога роду, што паўстаець пытаньне—ці запраўды мы маем тут дачыненне з элемэнтарным нязнаньнем абставіна ў беларускага грамадзкага жыцьця, ц.

маем перад сабою выразнае жаданьне баламуціць гэ-тае жыцьцё, шляхам накіданьня беларускаму народу такога „нацыянальнага героя“, каторы ў вялікай пашане ня толькі ў польскіх „дэмакратаў“, але і ў савецкіх камуністаў.

Ня трэба быць пракурорам, а трэба толькі крыху ўважней прыглядзецца да таго, што прарабляў Тарашкевіч за апошнія часы сваёй грамадзкай працы, каб прысьці да перакананьня, што ўсе ягоныя чыны зусім солідарызуюцца з камуністычнаю ідэолёгіяю і хіба-ж толькі тлумачэньне праз яго „Пана Тадэуша“, чым так захопліваюцца некаторыя (гл. „Kurjer Wileński“ ад 24 II 33 г.) магло ўвесці ў блуд лёгкаверных людзей.

Але нас падобная акалічнасьць пры ацэнцы палітычнай дзеяльнасьці Тарашкевіча не саб'е, як не саб'е і таго, хто добра прыглядзеўся да ўсіх ягоных палітычных фокусаў. Што Тарашкевіч па сваім палітычным перакананьням камуніст—няма ні ў кога сумліву, што ён быў у цеснай лучнасьці з камуністычнаю партыяю—дакладна выявілася на судзе.

Цяпер застаецца толькі адказаць на пытаньне — на чью-ж карысьць ён веў сваю практычную працу? Ані водная беларуская арганізацыя ня прыймае на свой рахунак усяго таго, што ім зроблена, а з другога боку нічога ня чуваць каб Тарашкевіч утварыў некую новую палітычную групіроўку. Застаецца адно — ён працаваў, і то вельмі шчыра, у радох тае партыі, якая вядзе барацьбу з усім беларускім грамадзянствам на агул, а такую арганізацыю на нашых землях ёсьць К. П. З. Б.

Запраўды, шкада траціць часу на падобнага роду разважаньні, каторыя самі сабою павінны паўстаць у кожнага бесстароньняга наглядчыка нашага сумна-нага грамадзкага жыцьця.

Той аканчальны вывад, да каторага трэба прысьці і каторага нельга ўкрываць, палягае на тым, што б. старшыня Грамады веў яўна камуністычную працу, будучы актыўным камуністам і як такі належаў да сяброў кам. партыі.

З сумам трэба прызнаць, што абарончая акцыя на карысьць цікавячай нас асобы, каторая вядзецца

часткаю віленскай польскай прэсы, прычыняцца толькі да паглыбленьня дэструкцыйных настрояў сярод беларускага народу, каторы і без таго даволі ўжо здэз-орыентаваны савецкімі агентамі.

Няўдзячную задачу бяруць на сябе тыя, хто й далей хацеў-бы ператвараць гэтага чалавека ў нацыянальнага героя...

Сутнасьць справы палягае на ашуканстве камуністамі ўсяго беларускага грамадзянства, але гэткае ашуканства будзе небясьпечным толькі да тае пары, пакуль не зробіцца для ўсіх зразумелым.

Кожны ўжо пачынае сабе ўяўляць, што шляхі да дыктатуры камуністычнай партыі могуць весці праз умелае выкарыстаньне фахоўцамі між іншым і нацыянальных непаразуменьняў, якія існуюць у паасобных дзяржавах.

Беларускі народ апынуўся ў надзвычай цяжкім і можна сказаць трагічным палажэньні, калі з двух процілеглых бакоў дзеюць на яго такія сілы, каторыя гвалтам пхаюць „у камуну“ і таму трэба вялікіх высілкаў, каб утрымаць сваю самастойную лінію, як нацыянальную, так і палітычную.

Толькі разбудаваўшы асновы ўласнай і незалежнай грамадзкасьці нам ня будуць страшнымі як камуністы так і тыя, хто не адступаючы ад сваёй полёнізатарскай „гэнэральнай лініі“ — даюць гэтым самым козыры ў рукі камуністаў і фактычна зьяўляюцца найлепшымі іхнімі памоцнікамі ў справе збольшавізаваньня нашага краю.

ВЫВАДЫ

Дзяржаўны суд над Тарашкевічам адбыўся. Наступіў час калі слова ў гэтай справе павінна забраць нашае нацыянальна-думаючае грамадзянства. Для таго, каб вывады былі правільнымі, справу Тарашкевіча трэба паставіць у сувязь з тымі мэтамі, каторыя мае на нашых землях камуністычны інтэрнацыянал.

Гэтая арганізацыя, раскідаўшая свае агентуры па ўсім сьвеце, ад самага пачатку існаваньня Польскай

дзяржавы, імкнулася справакаваць малады беларускі нацыянальна-адраджэнскі рух, накіраваўшы яго на „рэвалюцыйныя“ шляхі.

Камуністы, узяўшы пад сваю апеку беларускую справу, вельмі зручна выкарыстоўвалі няўдольную палітыку польскага грамадзянства адносна г. зв. меншасцёвых пытанняў і дабіліся нарэшце таго, што беларускі народ паступова пачаў траціць веру ў магчымасці паправы сваяго нацыянальна-палітычнага і культурнага лёсу пры існуючых соцыяльна-эканамічных умовах жыцця.

Упарта і сыстэматычна ў голавы грамадзянства ўбівалася тая думка, што поўнае нацыянальнае адраджэнне Беларускага народу магчыма толькі тады, калі будзе асягнута „соцыяльнае вызваленне“.

Паглыбленне гэтай думкі, дзякуючы спрыту камуністычных агітатараў і публіцыстаў, ішло далей: пад такім „вызваленнем“ разумелася камуністычная рэвалюцыя, а Савецкая Беларусь рэкламавалася як краіна, дзе ўсе нацыянальныя жаданні беларусаў зьдзейсніліся поўнасьцю.

Адсюль вывад, які напрашываўся сам сабою—для таго, каб наступілі сапраўдныя магчымасці для зрэалізавання беларускай нацыянальна-культурнай праграмы патрэбным зьяўляецца і на нашых землях такі самы лад, які ў выніку кастрычнікавай рэвалюцыі запанавалі ў Саветах. З гэтага пункту гледжаньня камуністам, па сваёй сутнасці зьяўляючымся інтэрнацыяналістамі, — неабходным было ў мэтах апанаваньня нашага краю падтрымліваць беларускі нацыянальна-адраджэнскі рух з тым, каб апанавалі кіраўніцтва над ім, уцягнуць яго на камуністычны шлях.

Для поўнага асягненьня гэтай мэты агенты камінтэрну стараліся здушыць у самым зародку ўсякія праявы сапраўднай беларускай нацыянальнай думкі, і мы бачым, што гэтая праца пры дапамозе розных перакупленых камунізуючых каналаў вялася вельмі энэргічна.

Дзякуючы пастаяннаму чаканню міравой рэвалюцыі, каторай ніяк ня могуць дачакацца Тарашкевіч

Валошын і іншыя яе прарокі, значная частка нашага грамадзянства апынулася ў некім спараліжаваным стане, будучы атручана бальшавіцкім дурманам.

Пакладаючы надзеі на „перамены“, каторыя раптоўна павінны вырашыць усе ня толькі нацыянальныя, але і соцыяльныя пытаньні—людзі лічылі непатрэбным вясцьці дробную, буднюю працу, бо яна ўсёроўна, па іх думцы, змыецца вялікімі падзеямі, якія ў хуткім часе павінны падыйсьці.

У выніку такіх шкодных настрояў усюды маем развал і заняпад, творчая энэргія беларускага народу замарожана і пакуль што ў культурна нацыянальным і арганізацыйным адношаньні мы апынуліся на апошнім мейсцы сярод усіх іншых народаў, насяляючых Польшчу.

І толькі адна анарха — бальшавіцкая пошасьць мае вялікія магчымасьці да сваяго распаўсюджаньня, якія рэдка дзе надараюцца.

Гэта якраз і было патрэбна Камінтэрну і тым ягоным агентам, каторыя, надзяваючы на сябе нацыянальна-беларускія шаты—ашуквалі ўсіх, каб потым пісаць свае „заклікі“ і спавядацца, што „ідэал сусьветнай рэвалюцыі“ для іх стаіць „вышэй ад ідэалу нацыянальнага адраджэньня Беларускага народу“.

Тарашкевіч адгуляў у гэтым палітычным машэнстве вельмі выдатную ролю і адгуляў яе сьведама.

Разам са сваімі таварышамі, выконваючы заданьні камінтэрну, прыкрываючы сваю працу нацыянальнымі шатамі і ён падводзіў беларускае грамадзянства пад абух дзяржаўных рэпрэсіяў і ў гэты спосаб прычыніўся да замарожаньня запраўднага нацыянальнага адраджэнскага беларускага руху. Тэорыя (калі наагул такая была) адносна магчымасьці ўзмацненьня нацыянальнай сьведамасьці Беларускага народу шляхам злучэньня нацыянальнай справы з „сацыяльным вызваленьнем“ (як гэтае вызваленьне разумеюць камуністы) пацярпела ў нашых умовах жыцьця поўны крах, фатальна адбіўшыся на беларускай нацыянальнай справе. Нашыя камунізуючыя паслы займаліся толькі тым, што кіруючыся на „сусьветную рэвалюцыю“, трымалі народныя масы ў нейкім нездаровым псыхолёгічным

напружаньні і зусіў ня лічылі патрэбным зварочваць увагу гэтых масаў на пазытыўную, культурна-нацыянальную і гаспадарчую працу.

Яны не пабудавалі ані воднага коопэратыву, не залажылі ані воднай беларускай культурна-просьветнай інстытуцыі, а калі нешта і тварылі—дык ўсё гэта было з іх ведама падмінавана камуністамі, справакавана і ў аканчальным разрахунку — зьмецена з твару зямлі.

За ўвесь час „камунізаваньня“ беларускіх паслоў быў арганізаваны імі, здаецца, толькі адзін коопэратыў „Сноп“ (у Дзісьнен. пав.) і той быў хутка вымалачаны паліцыяю, бо ператварыўся, як гэта выявілася на працэсе Грамады, у явачны пункт для камуністычна-правакатараў.

Дзьверы нашых маладых і няўзмоцненых школаў зьмырака адчынілі для „камсамолу“, мэтадыстаў і іншых цёмных сілаў, меўшых на мэце ператварыць нашу моладзь у свае сьляпое снарадзьдзе.

Б. паслы Дварчанін і Гаўрылік па прастаце сваёй былі перакананы, што лёсы сусьветнай рэвалюцыі спачываюць у мурах беларускіх гімназіяў, дзеля чаго аткрыта выклікалі моладзь на „рэвалюцыйныя“ выступленьні. Беларускае грамадзянства было загіпнатызавана праз камунізуючых дзеячоў і маральна праз іх стэрарызавана, дзеля чаго ўсякі цьвярозы голас лічыўся праяваю „фашызму“ і „дэфэнзывы.“

Дружнымі высілкамі гэтай стады чорных крукоў і запраўдных грабароў беларускай справы разбіваліся ўсе арганізацыі, каторыя былі так патрэбны Беларускаму народу і разбіваліся толкі таму, што яны былі непажаданымі для камінтэрну.

Ва ўсім гэным бальшавіцкім „сьвістаплясе“ вадзіў рэй ніхто іншы як сам п. Тарашкевіч, прарабляючы гэтую, яўна варожую для беларусаў працу, пад плашчам нацыянальна-вызваленчай барацьбы.

Разам са сваімі таварышамі і ўкрытымі дарадцамі (тыпу Луцкевіча і Ваявудзкага) ён стаў на чале тае шырака закроенай акцыі, мэтаю каторай было закінуць сеці на беларускае грамадзянства і выцягнуць яго на камуністычны бераг.

Толькі цяпер, і то з вялікімі высілкамі, яно звальняецца патроху з гэтай бальшавіцкай матні, куды папала дзякуючы няўпыннай працы сьпеўшыхся і добра аплачанай кумпаніі яўных агэнтаў камінтэрну.

Гэтыя людзі ў канчальным разрахунку ўскладнілі беларускае пытаньне ў межах Польшы, дзе значная частка грамадзянства (асабліва польскага) дзякуючы вытварыўшайся „сытуаціі“, ня можа аддзяліць беларускую справу ад камуністычнай і заўсёды яе путае.

Лёс Беларускага народу п. Тарашкевіч і яму падобныя хацелі-б злучыць з лёсам камуністычнай дыктатуры ў Саветах і тае зусьветнае рэвалюцыі, каторую за вялікія грошы хочуць распаліць камуністы.

Але лёс як сусьветнай рэвалюцыі, так і самой Савецкай Расеі хутка будзе вырашыны гісторыяю.

Мы перакананы, што тая Форма дыктатуры, каторая ўстанавілася ў Саветах, згіне, бо такі пачварны рэжым доўга ўтрымацца ня можа.

Камуністычная дыктатура стаіць там на гліняных нагах, узяўшы пад увагу настроі сялянства, і трымаецца да першай ваеннай завярхуі, падчас каторай яна будзе паднята на штыкі змабілізаваным азлобленым грамадзянствам. Падняволныя народы—украінцы, грузіны і іншыя—толькі чакаюць тае хвіліны, каб са зброяю ў руках расквітавацца з крэмлёўскімі сатрапамі. Словам, усё прамаўляе за тое што ў хуткім часе „камуна“ у Саветах падзе і там запануе некі іншы, бліжэй акрэсьляны парадак рэчаў. Мы перакананы што ня гледзючы на усё—такой рэвалюцыі, да каторай імкнуцца камуністы, ня будзе зусім і што яны самі праз некі час зыйдуць з гістарычнай відоўні.

На сьвеце вытвараюцца і ўжо ўзмоцніліся іншыя палітычныя сілы, каторыя адгуляюць рашучую ролю ў пераарганізацыі сучаснага грамадзянства на больш дасканальных асновах...

Няхай толкі камуністы папрабуюць падняць рэвалюцыю, напрыклад, у Нямецчыне і яна пабачыць, што гэтая чарговая справа закончыцца для іх куды гарэй, чыш яна закончылася тады, калі злажылі свае голавы разам з іншымі галоўныя павадыры нямецкай кам. партыі Роза Люксэнбург і Лібкнэхт.

Ужо ня раз у працягу апошняга дзесяцігодзьдзя камінтэрн прабаваў падняць завярху і ў розных краёх, але заўсёды яны канчаліся для яго вельмі плачэўна. Было паўстаньне ў Баўгарыі, некі час камуністы трымаліся ў Вэнгрыі, была спроба захапіць уладу ў Італіі і Эстоніі, у 1930 г. яны былі раздушаны ў Чылі, у 1933 у Румыніі словам усюды, дзе можна, яны прабавалі свае сілы, але ўсюды атрымалі належны адпор з боку арганізаванага грамадзянства.

Здавалася, што Кітай ператворыцца хутка ў Савецкі Саюз, дзе запануюць камуністы. Аказалася, аднак, што проці збальшавізаванага Кітаю выступіла азброеная да зубоў Японія, каторая наводзіць там парадак.

Так прыблізна абстаяць справы на сьвеце і вось пры гэтакіх абставінах Тарашкевіч падняўся місіі злучыць лёс Беларускага народу з лёсам ССРС і камуністычнай рэвалюцыі.

Лёс гэты настолькі няпэўны, што нават некаторыя камуністычныя тэорэтыкі ня вельмі оптымістычна заглядаюць на будучыню.

На жаль для п. Тарашкевіча, можа стацца як раз так, што ён не дачакае таго, на што пакладае, дзякуючы сваяму камуністычнаму „донкіхоцтву“, такія вялікія надзеі.

І што ён скажа тады?

А што-б ён сказаў, калі-б падняўшаяся рэвалюцыя была здушана разам з Беларускамі народамі, каторы ён стараецца пацягнуць за сабою ў камуністычную падарож?

Людзі, падобныя Тарашкевічу, палітычныя дэльетанты, ці то звычайныя кар’ерысты — стараюцца аканчальна здэзорыентаваць нашае грамадзянства скіраваўшы яго на ўвагу ў той бок, каторы можа прынесці пры ўсякіх гістарычных выпадках ў будучыні адну толькі пагібель для Беларускай справы.

Мазгі, атручаныя бальшавіцкім дурманам, ніяк ня могуць зразумець тае простае рэчы, што Беларускае пытаньне ва ўсёй ягонай паўнаце можа быць вырашана без дапамогі камуністычнай рэвалюцыі, каторая так патрэбна Тарашкевічу для здзейсьнення ягоных „ідэалаў“.

Вельмі цяжкія ахфяры прышлося-б панесьці ўсяму беларускаму грамадзянству, каб наступіла такое „нацыянальнае вызваленьне“ якое патрэбна камуністам.

Многія з сучасных камунізуючых „романтыкаў“ пашкадавалі-б за свае палітычныя памылкі, але направіць іх было-б немагчыма.

„Увязка“ нацыянальнага беларускага пытання з камуністычнаю праграмаю была выгадна толькі для камуністаў і мы бачым як зручна рукамі Тарашкевічаў і ягоных прыяцеляў гэную ўвязку яны праводзілі ў нашу сьведамасьць.

Вырашэньне ўсіх складных соцыяльна-эканамічных пытанняў, каторыя паўсталі і будуць паўставаць на сьвеце, таксама можна правесьці без карыстаньня тымі прымітыўнымі сродкамі, якія прыгатаваны ў Маскоўскай Камуністычнай лябараторыі.

І мы бачым, што акрамя камуністаў, якія з размаху змаглі толькі ўстабілізаваць дзяржаўны капіталізм у горадзе і дапатоіны прыгон на вёсцы—над соцыяльнымі праблемамі ломяць голавы ўсе палітычныя партыі з ліку тых, каторыя ня прызнаюць існуючы соцыяльна-эканамічны лад за найдасканальшы, які толькі можа быць на сьвеце.

Мы верым у тое, што найгалаўнейшыя соцыяльныя праблемы будуць вырашаны з карысьцю для працоўных, але толькі не камуністамі, давёўшымі СССР да жабрацкай торбы, дзе, як кажуць, нават бульбяныя лупіны прадаюцца па высокай цане.

Тарашкевічу ўсё гэта вядома быць можа ня горш ад нас, але ўсё-ж такі ў працягу цэлага раду гадоў ён упарта накіроўваў на гэты „саветафільскі“ бок.

Чым, нарэшце, усё гэта можна вытлумачыць?

Пракурор на апошнім працэсе тлумачыў такую дзівачную акалічнасьць звычайным карыярызмам і вялікаю прываблівасьцю „нацыянальных фондаў“, проці чаго гораха запратэставаў Тарашкевіч, а яшчэ гарачэй ягоныя адвакаты.

Нам здаецца, што пракурор, як гэта часта здараецца з пракурорамі наагул, сказаў ня ўсё.

Бязумоўна карыерызм у пэўнага сорту людзей зьяўляецца вялікім „маторам“ іхняй грамадзкай працы.

Не магчыма было-б выэлімінаваць гэты „матор“ з грамадзкай дзеяльнасці Тарашкевіча, сына беднага селяніна з Віленшчыны, раптоўна ператварыўшагася па сканчэнні універсітэту ў заможнага буржуа.

Мы не памылімся калі скажам, што Тарашкевіч, будучы чалавекам слабавольным, „метнуўся“ у камуністычны бок дзякуючы шкадлівым уплывам „злых духаў“ Беларускага народу, якія заселі ў Вільні і кіруюць адтуль усімі цёмнымі справамі праз падстаўных людзей.

Яны плянова і сыстэматычна губяць усе патрэбныя для баларускай справы адзінкі, якія толькі падпадаюць пад іхнія ўплывы і яны-ж зьяўляюцца галоўнымі вінавайцамі таго, што здарылася з Тарашкевічам і ягонымі таварышамі. Толькі дзякуючы гэтай акалічнасці і сваяму ўласнаму бязвольлю Тарашкевіч, наперакор здароваму сэнсу цвёрдзіць, што ўсе ягоныя сымпатыі там, дзе камуністы пабудавалі „Беларускі Дом...“

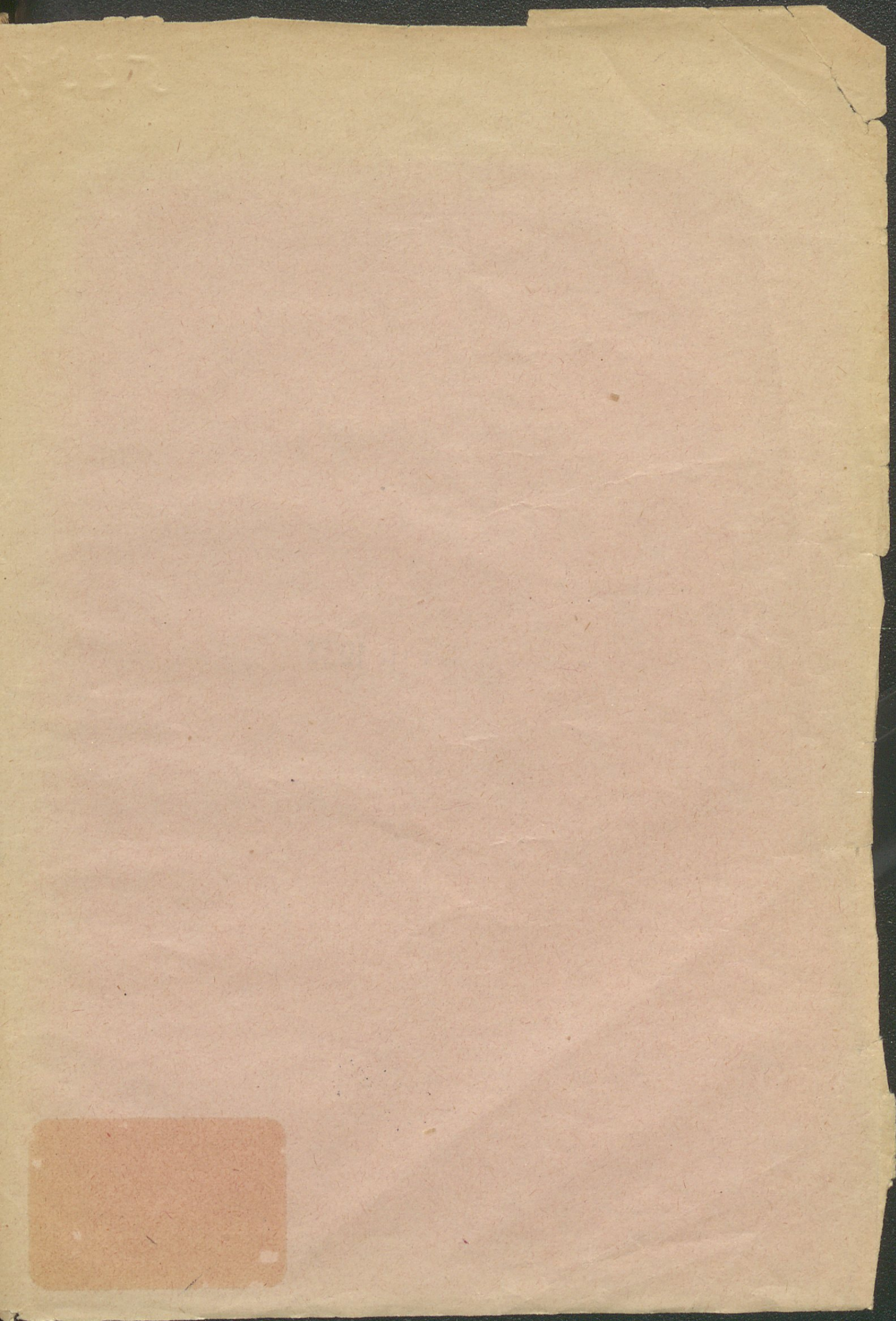
Калі небудзь мы будзем сьведкамі таго, як ён апыніцца ў гэтым „доме“ і загаспадаруе...

Цяжка быць цяпер прарокам, але думаем, што ад ягонага выезду беларуская справа ў Польшчы нічога не страціць, а ў Савецкай Беларусі—нічога не прыбудзе.

Магчыма й так, што Тарашкевіч сам, разам са сваімі таварышамі, пераканаецца, нарэшце, якімі фальшывымі шляхамі яны ішлі, шукаючы спосабаў вырашэння беларускага пытання. Але будзе позна...

Сакавік 1933 г.

5254

7 LIP. 1933

Biblioteka Narodowa
Warszawa

30001007942080